

Óraterv

„Minden tetőről látni a napot.”

/PilinszkyJános/

A pedagógus neve: Bodai Antalné

Óra: Vizuális kultúra

Osztály: 8.a

Idő: 45 perc

Az óra témája: Szólások, közmondások. Lényeges információ kiemelése szövegből, képekből.

Az óra cél- és feladatrendszere: Érzelemábrázolás: közmondások és szólások értelmezése, játékos feldolgozása és a tanulságok megbeszélése.

Fejlesztési terület: A verbális, metakommunikáció és vizuális kommunikáció

Tantárgyi kapcsolatok: Magyar nyelv és irodalom, erkölcstan, osztályfőnöki, történelem, biológia

Felhasznált források:

1. Sirisaka Andor: Magyar Közmondások könyve / www.arcanum.hu
2. Bárdosi Vilmos: Magyar szólások és közmondások Tinta Kiadó Budapest 1978.
3. Iván Márta: Konfliktusok megjelenése szólásokban, közmondásokban
4. Bari Károly: Tűzpiros kígyócska. Gondolat. Debrecen. 1985. 73.
5. Bari Károly: Tűzpiros kígyócska című fordításkötetének eredeti cigány szövegei. Gödöllői Művelődési Központ. Gödöllő.1985. 41.
6. Erdélyi J.: „Magyar közm. könyve" végszó: „Közmondásokról".
7. A közmondásokról szóló előbb idézett gyűjteményes munkák, a közmondásokat, szólásmódokat, jellemző szólásokat, nemesik bizonyos — „tájszókat" — is és példabeszédeket, minden elkülönzés nélkül együttesen közlik: mert tényleg nagyon gyakran a *szólás mód a közmondás jellegénél is* bír s a megkülönböztetés nagy nehézséggel jár.
8. *Dugonics A.*; „Magyar példabeszédek és jeles mondások" I. II. Szeged 1820.

9. *Dugonics A.*: i. m. *dr. Ballagi Mór*: „Magyar példabeszédek, közmondások és szójárások gyűjteménye” 1855. *Erdélyi János*: „Magyar közmondások könyve” 1851. *Sirisaka Andor*: „Magyar közmondások könyve” Pécsen 1890. *Margalits Ede*: „Magyar közmondások és közmondásszerű szólások” 1896. — Ezen gyűjteményekben helylyel-közzel a tájszavak is, mint szólásmódok. olykor, mint közmondások szerepelnek.

Dátum: 2019.02.12

Időkeret	Az óra menete	Nevelési-oktatási stratégia			Megjegyzések
		Módszerek	Tanulói munkaformák	Eszközök	
I. RÁHANGOLÁS, A FELDOLGOZÁS ELŐKÉSZÍTÉSE					

5 perc	Tanulók informálása az óra céljáról Szólások, közmondások értelmezése: - <i>Salamon</i> – a bölcs – az „utca bölcsességének” - A józan, paraszti ész alapigazságait népies, velős szavakban, szájról szájra terjed - Rövid és velős, a mindennapi élet erkölcsi értékeit, tapasztalatait, bölcsességeit tartalmazza <u>Fajtai:</u> - <i>Szó szerint</i> értelmezhető, pl. <i>Minden kezdet nehéz;</i> - <i>Áttételes</i> (metaforikus, egybecsúsztatott hasonlat, két fogalom, tulajdonság <u>tartalmi-hangulati hasonlóságán</u> alapuló szókép pl. <i>(A) vér nem válik vízzé;</i> <u>A közmondások tanulságai, érzélem ábrázolása, humora</u>	Magyarázat	Frontális	Mindent próbálok röviden, a gyerekek számára közérthetően, az ő nyelvi és fogalmi ismereteire építve megfogalmazni.
II. AZ ÚJ TARTALOM FELDOLGOZÁSA				
II/a Szólások, közmondások				

5 perc	Fél-fél Jelentésteremtés: A már kettévágott, papírokon levő, összekevert közmondásokat kiosztom. minden játékos kap egy fél közmondást, melynek egyik oldalán magyarul, a hátulján pedig cigányul van ráírva. Minden közmondásban emberi testrészek szerepelnek. Első feladatuk megtalálni a közmondás másik felét. A gyerekek ennek alapján párokat alakítanak a szólások, közmondások összeillesztésével. A kialakuló pároknak meg kell keresniük a helyüket egy-egy asztalnál, megadott testrészeket jelölő képek alapján. A párok egyike felolvassa az összerakott szólást, a párok másik tagja pedig értelmezi vagy példát mond rá. Lehet cigányul is, ha nekik úgy könnyebb.	Magyarázat	Játékos véletlenszerű pár alakítás	Félbevágott közmondás cédulák, cigány és magyar nyelven. sz. mell. 1. sz. mell.	Cél: Ráhangolás az óra témájára, feszültségoldás, figyelem felkeltése, koncentráció előhívása.
5 perc	A csoportok kiválasztanak egy szólást vagy közmondást. Tervet készítenek a szólas vagy közmondás néma megjelenítésére. A jelenetben minden csoporttagnak szerepelnie kell. A többi csoport igyekszik felismerni, hogy melyik az a szólas, közmondás, amelyet megjelenítettek. A képeket és a közmondásokat fölragasztják a közös plakátjukra.	Magyarázat	Véletlenszerű csoportalakítás, pantomim	Testrészeket ábrázoló képek, ragasztó, csomagoló papír, összeillesztett közmondások.	
II/b Szólások, közmondások értelmezése					

5 perc	Szólások, közmondások, jelentéstartalommal való társítása A csoportok kapnak egy-egy szólást v. közmondást és több jelentést feltüntető cédulát, amik közül csak egy tartozik össze. A diákoknak társítaniuk kell a szólásokat a megfelelő jelentéseikkel. A cél, hogy minden szólas, közmondás mellé jelentést, és a közvetlen jelentéséhez illő képet is társítsanak. <u>Közösen</u> dolgozzanak. Ezeket fölragasztják a plakátjaikra. A csoportok szóforgóval ismertetik azt. A többi pár értékeli.	Szemléltetés, bemutatás, magyarázat, társítás, analízis-szintézis Ellenőrzés, értékelés, magyarázat, vita, építő kritika, dicséret, pozitív	Csoportmunka, kerekasztal, differenciálás: tanári magyarázat, rávezető kérdések,	2. sz. mell. Szólásokat és jelentéseiket tartalmazó cédulák, képek	Cél: Együttműködés, feladattudat, figyelem, koncentráció fejlesztése, erősítése.	
4 perc	Cigány szólások, közmondások értelmezése. <i>A cigány nép gondolkodásmódját, bölcsességét - mint minden más népet is - jól tükrözik azok a szólásmondások és közmondások, amelyek máig közkeletűek:</i> Minden csoport kap egy lapot, melyen cigány szólások, közmondások vannak leírva. Ezek közül mindenkinek választania kell egyet, (a csoporton belül nem lehet azonosat). Közösen lehet értelmezni a csoportnak, de egyénileg kell írásban melléírni a jelentéstartalmat, magyarázatot vagy példát cigányul. Egymásnak segíthetnek, cigányul is megbeszélhetik azt. Akinek ideje van, még rajzot is készíthet hozzá. Minden lapra felkerül a csapat testrész rajza is.	magyarázat, differenciált segítségnyújtás	egyéni, csoportos, szóforgó, diákkvartett, vita	3. sz. mell.	Szövegértés, fejlesztése együttműködés	

Megjegyzés [M1]:

3 perc	Írásos csoportforgó. A kész munkákat csoportforgóval körbeadják, és a többi csoport rajzos vagy írásos formában kifejezheti egyetértését, vagy éppen kiegészítheti azt.	Magyarázat, tevékenykedtetés, pozitív megerősítés, dicséret, megerősítés	Írásos csoportforgó, szakértői csoport		<i>Cél:</i> Gondolkodás, analízis – szintézis, szövegértés fejlesztése. A tanulók érvelésének, vitakultúrájuknak erősítése
<i>II/c Egy-egy szólás, közmondás eljátszása, különböző</i>					
3 perc	Szólások, közmondások gyűjtése Ha minden csapat megkapja saját munkáját, akkor a plakátjukra felragasztják azt. Ezt követően a csoportoknak választaniuk kell egy szót vagy közmondást, olyat, ami az óra folyamán még nem hangzott el. Kapnak a tanulók segítséget is hozzá, több oldalas népi szövegezésű közmondásokat. A kiválasztott szót, vagy közmondást, rá kell jegyezniük a plakátjukra is.	Magyarázat, tanári értékelés, megerősítés, dicséret,	Önellenőrzés, csoportforgó, előadás	4. sz. mell.	

10 perc	Szó – rajz- kép - tett A közmondások, szólások közül a csoportoknak ki kell választaniuk egyet, amelyet, a másik csoport választása alapján, vagy felrajzolnak a táblára, vagy körülírnak, vagy eljátszanak, vagy pedig egy, már a táblán elhelyezett, képzőművészeti műalkotást ábrázoló képet választanak hozzá, és, összefüggésbe hozzák a közmondásokkal. A többi csoport feladata kitalálni. Csoportforgóval körbe megy a játék.	Magyarázat	Csoportmunka, csoportforgó, dramatizálás, vita –	5. sz. mell.	<i>Cél:</i> Konszenzus önkifejezés, önbizalom, fantázia, együttműködési készség fejlesztése
	Időkitöltő feladat: Feladat szólásokkal			6. sz. mell.	Amelyik csapat vagy pár hamarabb kész van bármely feladatnál, az közben az időkitöltő feladataival haladhat.

5 perc	Reflexió, összegzés Erkölcsei mondanivaló: Pilinszky János: Arany töredék „... a tenger köre, háztetőre látni: az alkonyati rengeteg ragyog. Kimondhatatlan jól van, ami van. <i>Minden tetőről látni a napot</i> ”	Ellenőrzés, beszélgetés, értékelés	egyéni, páros,csoportos, frontális			
--------	--	--	--	--	--	--

1. sz. melléklet

A füle botját sem mozdítja.

A füle is alig látszik ki a sok munkából.

Fül

Rá sem hederít.

Sok a dolga.

Azt se tudja, hol áll a feje.

Fején találja a szöveget.

Fej

Rengeteg dolga, baja van.

Frappáns választ ad, a lényegre tapint.

Egy szál béle van.

Majd kihányja a belét.

Bél

Sovány, kisétkü.

Undorodik.

Felkopik az álla.

Vigyázz, mert leesik az állad!

Áll

Éhes marad.

Ne ásíts akkorát! Na, most figyelj!

Fogához veri a garast.

Nem fűlik hozzá a foga.

Fog

Nagyon takarékos, fösvény.

Nincs kedve hozzá.

Majd kiesik a gyomra

Jó gyomor kell hozzá.

Nagyon éhes.

Visszataszító

2. sz. melléklet

Fűbe harapott.

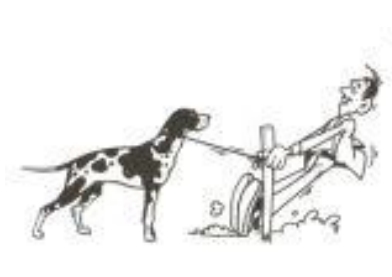

Lakat a száján.

ÉG A KEZE ALATT A MUNKA

GYORSAN ÉS JÓL DOLGOZIK

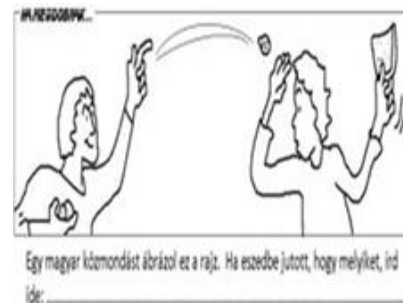
Köti az ebet a karóhoz

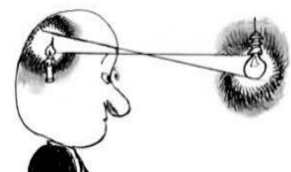
Madarat lehet vele fogatni

A tenyerén hordozza

Ha megdobnak kővel, dobd vissza kenyérrel!

Megvilágosodott a fejében.

Ártatlan, mint a ma született bárány.

Fürge, mint a gyík.

A képekhez tartozó közmondások

- *Fűbe harapott*
- *Lakat a száján*
- *Köti az ebet a karóhoz*
- *Madarat lehet vele fogatni*
- *A tenyerén hordozza*
- *Ég a keze alatt a munka*
- *Megvilágosodott a fejében*
- *Ártatlan, mint a ma született bárány*
- *Fürge, mint a gyík*
- *Ajándék lónak, ne nézd a fogát*
- *Idegen tollakkal ékeskedik*
- *Kidobja a pénzt az ablakon*
- *Tűzbe teszi érte a kezét*
- *Megy az orra után*
- *Kicsi a bors, de erős*
- *Körmére ég a munka*
- *Ha megdobnak kövel, dobd vissza kenyérrel*
- *Itatja az egereket*
- *Derült égből villámcsapás*
- *Átesik a ló másik oldalára*
- *Ásó, kapa, nagyharang válasszon el benneteket*
- *Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér*

Közmondások jelentései

1. *Ha belefogsz valamibe, folytasd, csináld végig.*
2. *Nem lusta a ló, ha jól abrakolják.*
3. *Udvarolnak neki, de – ugyan itt volna már az ideje – nem veszik feleségül. .*
4. *Munkavégzés előtt kell jóllakni.*
5. *Akinek szilárd a jelleme, nem hagyja magát megalázni. – A nyakas ember nem enged az elhatározásából.*
6. *A gyorsan kapott segítség a legértékesebb.*
7. *Ahogy másokkal viselkedsz, ők is úgy viselkednek veled.*
8. *Nagyon bizalmasan vannak egymással.*
9. *Semmihez nincs szerencséje.*
10. *Ahhoz ugyan nem jut hozzá, abból bizony nem kap.*

11. *Nem dicsekszik vele.*
12. *Sokat kell még nőnöd, erősödnöd vagy okosodnod.*
13. *Csúnyán, hangosan nevet valaki.*
14. *Ne az utolsó percben kezdj neki a munkának!*
15. *Teljesen elromlott, használhatatlanná vált.*
16. *Kutat, nyomoz valami után.*
17. *Nagyon gonosz ember.*
18. *Bizony megnőtt már ő is.*
19. *Fontos dologról van szó, nagy tét forog kockán.*
20. *Eszednél vagy?*
21. *Lehet még nektek gyermeketek.*
22. *Semmihez nincs szerencséje.*
23. *Előbb-utóbb, de inkább előbb kiderül az igazság.*
24. *Nem beszélnek, mégis tanítanak.*
25. *A lehetőségeidhez mértén alakítsd vágyaidat.*
26. *Az ajándékot ne bíráld, hogy mennyire értékes.*
27. *Aki másnak Verne Gyula, maga bele, potty.*
28. *Ami olcsó, az általában nem is jó minőségű.*
29. *Nagyon örül valaminek.*
30. *Nagyon buta.*

3. sz. melléklet

Cigány szólások, közmondások

- Jó emberek közül hárman is elférnek egy dunna alatt.
- Keresd az Istent, gyereket találsz.
- Ha van elég pénzed, még az Úr is elnézést kér tőled.
- A kenyér Istentől való.
- Ne félj, az Isten tud rólad.
- Még a falevelek sem találkoznak, ha Isten úgy akarja.
- Aki szereti a feleségét, annak nem kell mosogatnia.
- Becsületes fiú sok cipőt elkoptat, mire a leányt megkéri.
- A szépséggel nem lehet jóllakni.
- Jó asszony egy forintból kettőt csinál.

- Ahol a fiatalok civakodnak, azok nagyon szeretik egymást.
- Az az ember szerencsétlen, aki árván marad, az pedig árva, aki egyedül van.
- Rokonság a rokonsághoz.
- Veréssel nem érsz el semmit a gyereknél, de szóval igen.
- Egy almafán sem egyforma minden alma.
- Ha a szegény cigánynak van ingje, nincs nadrágja, ha van nadrágja, nincs inge.
- A semmiben felesleges a só.
- Az éhes szív árvább, mint az éhes gyomor.
- Nem jó ember az, aki csak a maga tányérját nézi.
- Mindegy, hogy az én gyerekem, vagy a másé, enni mindegyik szeret.
- Akit az Isten a házámba hozott, én azt ki nem teszem.
- Kínáld székkal az éhest, s ne kérdezd, tedd elé az ételt.

- Egy szerencsétlen ember, szerencsétlenné teheti az egész közösséget.
- Egy ember piszka, bepiszkíthat mindannyiunkat.
- A szél csak a kicsi tüzet oltja el, a nagyból még nagyobb csinál.
- A görbe fa is ad árnyékot.
- Ha neked jót tesznek, add vissza százszor, ha rosszat tesznek, bízd Istenre.
- A bolond mond, amit tud, az okos tudja, mit mond.
- Mitől lesz okos, ha mindig a kemence mögött ül?
- Piszkos asszonynak, piszkos a tányérja.
- Aki sokat jár, kel, az sokat tanul, sokat tud.
- Akinek adott Isten kenyeret, annak nincs gyereke, akinek adott gyermeket, annak nincs kenyere.
- Nem ülhetsz olyan széken, amely meg nem melegszik alattad.
- Minden ember a sajátját dicséri, Minden ember a maga igazát szereti.

4. sz. melléklet

Népi közmondások gyűjteménye

1. Egy fecske nem csinál nyarat.
2. Krisztus koporsóját sé őrzik ingyen.
3. Ajándék marhának nem köll szarvát nézni
4. Ajándék lónak ne nézd a fogát.
5. Pénteki öröm, vasárnapi ürm.
6. Pénteki nevetés, vasárnapi sírás.
7. Messzire van, mint Makó Jeruzsálemtől.
8. Hosszú betegségnek halál a vége.
9. Három napi dínium-dánom)
10. Hótig való szánom-bánom.)
11. Eb a némöt kutya né'kü', „de avval is" teszik hirtelen hozzá.
12. El mint hal a vízben.
13. Rossz szomszédság török átok.
14. Kertülgeti mint macska a fúró kását.
15. Gond — nem játék.
16. Okos embörnek, mestör a neve.
17. Sok bába közt é'vesz a gyerök.
18. Ott hagyta, mint szén' Pál az olajokat.
19. Halál ellen nincs orvosság.
20. Nem zörög a falevél, (a haraszt), ha nem fúj a szél.
21. A messzirű' gyütt embör, sokat hazudik.
22. Igéret adományt vár.
23. Illik, mint a számárta a bársony nyerög.
24. Kinek Krisztus a barátja, könnyen üdvözül.

25. Amit Istentű' sajnálsz, e'viszi a zördög.
26. Jobb egy kérdés, száz keresésnél.
27. Eső után köpönyeg.
28. E'múlt esőnek nem kő' köpönyeg.
29. Több szöm többet lát.
30. Sok kicsi sokra mén.
31. Aki a krajczárt nem böcsüli, A forintot nem érdemli.
32. Kéz kezét mos.
33. Mindön szentnek maga felé hajlik a keze.
34. Kitett magáé', mint a szentösi kutya a hazájé'.
35. Szömmérmes kúdnak üres a tarisznyája,
36. Aki korpa közé keveredik, mögöszik a disznók.
37. Kutyának se jó az első ttja.
38. Egy bolond százat csinál.
39. Egy bolond kútba veti a küvet, száz okos se húzza ki.
40. Attál uram esőt, de nincs köszönet benne.
41. Igazmondás nem embörszólás.
42. Kutyaugatás; nem hallik mönyországba.
43. Kutyából nem lösz szalonna.
44. Amik kutya egy szó' átússza a Tiszát többszó' is mögpróbálja. (Kikapós mönyecskére mondják).
45. Közös lónak túrús a háta.
46. Szép a leány ideig, huszonnégy esztendeig.
47. A ló is megbotlik, pedig négy lába van.
48. Ahol nincs ló. ott a szamár is jó.
49. A nyomtató lónak nem kötik be a száját. (így is: nincs bekötve a szája).
50. A szűrű állja, csak a ló bírja.
51. Sok lúd disznót győz.
52. A disznó is makkal álmodik.
53. Alamuszi macska nagyot ugrik, aztán egeret fog.
54. Megörült, mint a bolond a t . kinek.
55. A jó csődör vagy mögvakul, vagy mögsántul.
56. Aki mer, az nyer.
57. Szögény, mint a templom egere.

58. Amijen a mosdó, ojan a törülköző.
59. Amijen a jó nap, ojan a fogadj Isten.
60. Egy nap nem a világ.
61. Nyugtával dicsérd a napot.
62. Nemakarásnak nyögés a vége.
63. Néma gyeröknek anyja se érti szavát.
64. Veszött fejszének nyele kerül.
65. Egy seggel két nyergöt ülni nehéz.
66. Nem azé a madár aki é'szalajtja, hanem aki mögfogja.
67. Szemesnek áll a világ, vaknak az alamizsna, (Igy is: szemesé a világ).
68. Ócsó húsna, híg a leve.
69. Az ökör Bécsbe' is ökör marad.
70. Tanúj' tinó, ökör lösz belüled.
71. Szegény az Ördög, mert nincs lelke.
72. Tudja Pál, mit kaszál.
73. Jó pap hóttig (holtig) tanul. így is: A jó pap holtáig tanul.
74. Kinek a pap, kinek a papné.
75. A vak tyúk is tanál szömet.
76. Szegődött bér osztott koncz.
77. Az adósság egy tálbúi öszik az emberrel.
78. Pénz embörség, ruha tisztösség.
79. Pokolban is esik néha vásár.
80. Fogadatlan prókátornak ebszar a fizetése.
81. Hívatlan vendégnek ajtó mögött a helye.
82. Egy rókáról két bőrt húz.
83. Mögbánta, mint amik kutya kilenczet fíjadzik.
84. Szép a rúzs, még sé kevéj!
85. Rühelődzik, mint a pótrás malacz a garasos kötélön, vagy: Hánykolódik, mint a garasos malacz a kötélén.
86. Mönnél rühesebb, annál jobban vakarószik.
87. Mönnél tetvesebb a malacz, annál jobban rühelődzik .(A szegényre mondják, ha kevélykedik).
88. A sok sé tart örökké.
89. Sokat a szekér se bir.
90. Sorba gyün, mint a tápai bíróság.

91. (így is: Sorba mén, mint a falusi bíróság).
92. Sötétben minden telién fekete.
93. Mindön számár a maga terhit érzi.
94. Sz . rnak, kárnak nincs ura.
95. Miértünk is möghalt a Krisztus.
96. Bolon'nak a fapé'z is jó.
97. Könnyű a szó, nehéz a só.
98. Mondott szóból ért az embör.
99. Szó, szellő; kontraktus papiros, pé'z a fundamentum. (Azaz: szó, papiros semmit se érnek, a földolog a tényleges vagyon: a pénz.)
100. Egy a kuczkó a kemönczével. (A a család közösségét értik).
101. Ökröt szarvánál, embört szavánál fogják.
102. A vén (így is: a vak) lányba is van vér.
103. Nem szokta cigány a szántást.
104. Szomjúságnak ital az orvossága.
105. A jó szomszéd jobb a rossz atyafinál.
106. Szükség törvén't ront.
107. Nem őszi mög a kutya a telet.
108. (Ha enyhének látszik sokáig a tél akkor mondják).
109. Telhetetlen, mint a papzsák.
110. Cifra temetés, pé'z vesztögetés.
111. Adj a tótnak szállást, kiver a házadból.
112. Tűróval jó a káposzta. (Azaz disznó orrával-orrával.)
113. Aki a tűz mellett ül, a'melegszik.
114. Amöj tyúk sokat kárál, keveset tojik.
115. Hagy ugasson a kutya, csak mög ne harapjon.
116. Ha az ujjadat mutatod, a kezedet kéri.
117. A vénség betegség. Vérré vált benne, mint barátba' a lencse.
118. Amej kutyát elakarnak veszíteni: veszőtt nevit kötik.
119. Ritka vetésnek szögény az aratása.
120. Vörös kutya, vörös ló, vörös embör egy sé jó.
121. Mögtalálta zsák a főtýát.
122. Nem árulok zsákba macskát.
123. Egy állapotba' van, mint a ficsornadrág.

124. Adós fizess, beteg nyögj!
125. Bal lábba' ke't fő (rossz kedvü).
126. Kis embör nagy bottá' jár.
127. Né ugorj ott, ahun árok nincsen.
128. A bába mosdatta legutoljára.
129. Késő bánat, eb gondolat.
130. Sok beszédnek sok az ajja.
131. Aki sokat beszél, sokat hazudik.
132. Lősz még a kutyára dér.
133. Bika alatt is bornyút keres.
134. Mást beszél, mint Bodóné, mikor a bor árát kérik.
135. Aki bogár után indul sz . . . jut.
136. Teröm a baj, ha nem vetik is.
137. A szögényt az ág is húzza.
138. A jó bor czégér nélkül is el kél. (így is: Jó bornak nem köll czégér).
139. Hámozva jó a bor (azaz: nem mint szőlő).
140. Bámul, mint bornyú az uj kapura.
141. Kicsi a bors, de erős.
142. Erős, mint a söreczet (gúnyos: azaz gyenge, nem sokat ér).
143. Burokba születött. (így is: bürökbe születőit.)
144. A nép hite szerint a burokba születettet nem fogja a golyó, ilyennek tartotta *Rózsa* Sándort a híres rablóvezért).
145. Tűzbe jött (gyütt) mint Pap Jóska lova a fűrészportú'.
146. Jah! ha nem csordul, csöppen.
147. Csere, csalával jár.
148. Ló elli a csikót, de abrak az anyja.
149. Czifra, mint a rácz oltár.
150. Czigány is a maga lovát dicséri.
151. Nem úgy verik a czigányt.
152. E' hegedülte azt már szent Dávid.
153. Egyik eb, másik kutya.
154. Egyik 19, a másik egy héjján 20.
155. A kutya is haragszik az orráért.
156. Nem bízzák ebre a hájat. (így is: Kutyára nem biznak szalonnát.)

157. Ebön gubát cserélt.
158. Csöbörbül vödörbe.
159. Kikopott (olykor: kimaradt) mint a kutya . . . r a hóbul.
160. Ebcsont összeforr.
161. Szegény az eklézsia, maga harangoz a pap.
162. Sok jó embör éfér egy kis hejjön.
163. Kés. villa tányér nincs zörgés nélkül.
164. Élő az élőnek, hötnak hőtt a barátja.
165. Élő fának nehéz dültit várni. (Örökösödésre számolni élő után, vagy megunt házastársnak halálát várni.)
166. Ki minek nem mestöre, hóhéra az annak.
167. Faj fajra üt, mint a Bacsó hegedűje.
168. Többet észszel, mint erővel.
169. Kit az Isten mög akar verni, e'vöszi az eszit.
170. Vén fa árnyékába könnyebb a pihenés.
171. Jó az öreg a háznál, ha egy csöpp esze sincs is.
172. Nagy fába vágta a fejszéjit.
173. Nagy fát mozgat.
174. Ne piszkáld a sz . rt. nem lösz бүдös. (Ne avatkozz' más dolgába.)
175. Maga alatt vágja a fát.
176. Falra hányt borsó.
177. Egyik fülin be, másikon ki.
178. Áll, mint a fancsali feszület.
179. Néz, mint a dorosmaji görbe Krisztus.
180. Farkast emlögetünk, a kert alatt jár.
181. Rossz pénz nem vész el.
182. A mennyit föl a kerék, annyit lé.
183. Szégyön a futás, de hasznos.
184. A füst is a szépre száll.
185. A gyümölcsnek is a szépitkötik föl.
186. Ártatlan, mint a ma születött bárány.
187. Helyén van, mint Makó, mikor a víz elvötte.
188. Hosszú haj, rövid ész.
189. Asszonynyal beszélni, lóval imádkozni.

190. Hírit hallotta, mint baka a kávének.
191. Hallgat, mint a ki bent sz . rt.
192. Jár, mint az Urbán lelke.
193. Az imádság tartja benne a lelköt.
194. Mögrázta (mögrázlak) mint Krisztus a vargát.
195. Neki esik, mint bolond tehén a fiának.
196. A szőlőnek kapa a bikája.
197. Ha az Isten akarja, a kapanyél is elsül.
198. Vén kecske is mögnyalja a sót.
199. (így is: A fiatal kecske is mögnyalja a sót, az öreg mög zacskóstul é'szalad vele.)
200. Kecske sé mönne a vásárra, ha nem hajtanák.
201. Ugy (akkor) forog a kerék, ha kenyik.
202. Kényót (kígyót) békát kiabál.
203. Nincsennek otthon, a kúcsot is é-vitték. (A nem vendégszerető házra és egyénre alkalmazzák.)
204. Kapkod, mint kutya a légy után.
205. Kapkod, mint Bernát a ménkühön.
206. Él mint Marcsi hevesön.
207. Nem mind lencse a mi lapos.
208. Bolond likból, bolond szél fűj.
209. Lúdra szénát. (Hasztalanul tenni.)
210. Talpra esik, mint a macska.
211. Az asszony hordja (viseli) a kalapot.
212. Úgy jár, mint macska a dijó-héjba.
213. Aprózza, mint macska a f ,
214. Úgy ül, mint zsidó a serblin.
215. Csúnya madár az, mely a fészkebe sz . rik.
216. Magad uram, ha szolgád nincs,
217. Az úr pokolban is úr.
218. Nincs baja csak az orra vérös.
219. Végin csattan az ustor (ostor.)
220. Úgy jár, mint az ólom-madár.
221. Az ördögnek is köll gyertyát gyújtani.
222. Az ördög nem alszik.

223. Nem jó az ördögöt a falra festeni.
224. Kerüli, mint az ördög a tömjént.
225. Fél tüle, mint az ördög a tömjéntől.
226. A pap sé prédikál kétször.
227. Belegyütt, mint Pilátus a krédóba.
228. Belegyütt, mint kis kutya az ugatásba.
229. Nagy pipájú, kevés dohányú.
230. Fogához veri a garast (a krajczárt.)
231. Nem lősz belőle prédikációs halott (nem sikerül valami.)
232. A szögénynek a szöröncséje is szögény.
233. Összebújtak, mint a szögény embör malaczczaiz,
234. Nincs oly nagy úr, ki mög nem szorul.
235. Neki is két orrika van, mint a szögény embör malaczczának. (A kevélykedőre használják.)
236. Eár olyan szekér után szaladni, melyik úgy sé vősz föl.
237. Sé árt, sé használ, mint a szentölt víz.
238. Illik neki, mint tehénnek a gatyá.
239. Paszszol (illik), mint kutya szájába a tojás.
240. Bejárta Tönyát-Baranyát.
241. Bejárta Ungot-Berköt.
242. Mögjárta száz-tű hosszát.
243. Kis lyuk a torok, de elnyel egy falut.
244. Az ujjunk sé égy forma.
245. A Tiszának nincs gerendája.
246. Ne szólj nyelvem (né szólj szám) nem fáj fejem.
247. Mindönki (kiki) a maga háza előtt söpörjön.
248. Másnak a szömibe a szálkát, a magáéba a gerendát sé látja.
249. Addig nyújtózkodj, ameddig a takaródzód ér.
250. Az arany: gazdagság, nem békesség.
251. Kis embertűi a kutya sé fél.
252. A fillér (a krajczár) is pé'z.
253. Sógorság, komaság nem nagy atyafiság.
254. Száz temetés sé ér egy lagzit.
255. Eb a vásár vevő nélkül.

256. A ki kutyával jár, tanújon ugatni. (A ki kutyával jár ugatni tanul.)
257. Nemcsak egy tarka kutya van a világon. (Sok tarka kutya van a világon.)
258. Veszett kutya harapás, más világra talpalás.
259. Tó sé vagy jobb a Deákné vásznánál.
260. Nem tanálja hejjet, mint Frankné a lagziba.
261. Három görög, három török, három zsidó: Kilencz pogány.
262. Vak vezeti világtalant. (Vak veti világtalannak.)
263. Csak az szabad, a mi illik.
264. Ha é'fogy is a hóid (hód) megmarad a neve.
265. A csúnya lánynak is szép a pénze.
266. Sokat akar a szarka, de nem bírja a farka.
267. Möghalt a gyerök, oda a komaság.
268. Fél mint a cigány szt. Mihálytól.
269. Az a gazdag, a ki senkinek se adós.
270. Kiki ott vakarja ahun legjobban viszket.
271. Fehér liliomnak is fekete az árnyéka.
272. A hajszálnak is van árnyéka.
273. Rossz hír, mög a szerencsétlenség gyorsan terjed.
274. Kong mint a repedt fazék.
275. Mindig készül, mint az eladó lány.
276. Drága, mint a hegedű szó.
277. Hosszú mint a szentiványi ének.
278. Döglött lóra patkó.
279. Rostával meríti a vizet.
280. Délbe gyertyát gyújt.
281. Isten tudja, kinek subát, kinek gubát. Nem mindig papsajt.
282. Keserű a túrés, ödös a gyümöcsce.
283. Több nap, mint kóbász.
284. Várt lány, várat nyer.
285. Gyerök, hadi szöröncse, mög a jó házasság: Isten dogá!
286. Drága konyha a patika,
287. A jó lány farsang után is el-kél.
288. A czérnához tú is köll, ha varni akarunk.

289. Egy kocsmába két dudás.
290. A disznó sé mosdik, mégis möghízik.
291. Uj szita szögön függ.
292. Uj söprű jó söpör.
293. Maj' mög fizet a nagy harang.
294. Csizmába kereste, bocskorba végezte.
295. Részögre, gyerökre, asszonyra nem bízzák a titkot.
296. Jobb (több) az elég mint a sok.
297. Legjobb szomszéd a jó sövény.
298. Azt sé mondja: éb — vagy kutya. (Azt sé mondja: beföllegzött).
299. Többször győz az okos, mint a bátor.
300. Aki kevésnek baráttya, kevésnek a bolondja.
301. Kevésbűl (kicsibűl) is sokat ért az okos.
302. Ha kutyával játszol, bot legyen a kezeden.
303. Kutya harapást szőrivél (azaz: gyógyítsd, vagy gyógyul.)
304. Dugonicsnál: „Eb marásnak kutyaszőr az orvossága.”
305. Sírás asszonyi fogás. (így is: Sírní-ríni asszonyi tempó.)
306. Ritkán száraz a halász.
307. A hamar munka rikán jó.
308. Ritka madár a jó szöröncse.
309. A páré' (paréj) legnagyobb női.
310. Fejitűl bűdösödik a hal.
311. Lusta gazd'asszonynak lusta a szolgálója.
312. A lusta kétszer jár
313. A fősvény kétszer köt (költ) együttesen használják
314. Sűrűn vetik a jót, de rikán kel.
315. Száz hazugság sé ér egy igazat.
316. Sokat a szekér se bír.
317. Pohárbul, gyerökbűl soh' sincs ölég a háznál.
318. Sok kéz hamar kész.
319. Elég egy sütetbűl égy lepény.
320. Ki sokat ígér, keveset ád.
321. A sok sé tarthat örökké.

322. Szögény embör vízzel főz (s jó neki a hús is — mondják hozzá)
323. Se fia, se felesége, maga se terhes.
324. Szögény egér az, melynek csak egy lyuka van.
325. A kinek mesze nincs, sárral tapaszt, ígérni uraság, mögadni emberség.
326. Hideg konyha üres tál Sok vendégöt nem talál,
327. Szögényön élni, gazdagon möghalni esztelenség.
328. Fakó kocsi, kendör hám Nemes embör szürdolmán.
329. A malacznak disznó az anyja.
330. Könnyen tánczol, kinek a szöröncse muzsikál.
331. Etel, ital, álom Szükséges e három, Hasa az istene.
332. Ki egy tűt lop, ökröt is próbál.
333. Vén lánynak mindig kurta a farsang.
334. Kettőn áll a vásár.
335. Egy öreg embör ölég a háznál
336. Egy vénasszony sok.
337. Vén embörnek kása a pecsönyéje, bor a patikája.
338. Úgy készül, mint a Lucza széke.
339. Kicsi nem árt, sok nem használ.
340. Kinek nem inge, né vögye magára.
341. Kinek sója, paprikája van, mindön fűszerszámja van.
342. Ország-világ vetött ágy.
343. A szolid tyúk hamar möglapul.
344. Addig jár a korsó a kútra míg eltörik.
345. Az Isten is kitér a részög embör elül.
346. Mindön embör égy idős a fejével.
347. II. Szólásmódok.
348. Elment Földvárra deszkát árulni. (Elpatkolt möghalt.)
349. Majd möggyógyítja a sárgaföld.
350. Mögfejnë az ágast is (zsugori.)
351. Kutya mög az úr, nem töszí be az az ajtót. (Figyelmeztetés annak, ki illetlenül nyitva hagyja az ajtót.)
352. Akkor még az Isten is kis gyerek volt. (Régen volt.)
353. Előbb apád anyádnál. (A tolakodónak.)
354. Barát-garassal izet. (Csak megköszöni a teljesített szolgálatot, holott azért fizetés dukálna.)

355. Nincs mög hazugság nélkül ? (Tréfás kérdés, a sokat beszélő zavarba hozására.)
356. A ki biri — a' mari. (A ki birja, az marja.)
357. Jó volnál halálnak. (A lassan, a későn járó, érkező.)
358. Kicsi az ól, nagy a disznó. (Ha kicsi a cipő s szorítja a lábat.)
359. Tudja mitől döglük a légy.
360. Mögtanítlak keztyűbe dudálni (így is füttyülni.)
361. E'tanálta szarva közt a tö'gyit.
362. Nagy fába Vágta fejszóját (a fej szót.)
363. Farkas kasszájára jutott. (Elpredálódott.)
364. Fehér mint a hó, vagy: mint a lilium, mint a patyolat.
365. Fekete mint a korom, mint a cigány mint az ördög.
366. Fényes mint a nap, mint a tükör, mint a subiczka, mint Salamon t . ke.
367. Világos mint a vak ablak.
368. Veszett fejszójának nyele kerül.
369. Tormába esett férög. (Otthonülő.)
370. Hagy hnjjon a férgessé. (A mulatságból korán távozókra.)
371. Kimutatta a foga fehérít.
372. Hiába' fáj arra a fogad.
373. Orrod tüle foghagymás.
374. Nem vásik abba' a fogad.
375. Friss, mint a fürj.
376. Eleven mint a csík.
377. E'mondja (elpanaszolja) fünek-fának.
378. Kapkod fűhöz-fához.
379. Se füle, se farka.
380. Egy füst alatt.
381. Embör a gáton, mint sz . r a lapáton.
382. Jó helyre tette a gatyát. (Jól házasodott.)
383. Jó fő'kösd a gatyát. (Megáll a helyedet).
384. Nem lehet vele gyalog beszélni. (Gógös.)
385. Fürdővízzel kiönti a gyereket.
386. A „vót”-ra a zsidó se ád. Egy hajóba eveznek. (Ugyanazt beszélnek, mondják).
387. Két malomba örölünk. (így is: más malomba örölünk).

388. Hallgat, mint a sült hal. „
389. „ mint a nyúl a fűbe. „
390. „ mint tetű a var alatt. „
391. „ mint aki bent sz . rt.
392. Hét tél, hét nyár. (A jóházasság próbája).
393. Heten, mint a gonoszok.
394. Átesőtt már a hét szőgyönön. (Nem fiatal az asszony).
395. Hónap is nap lösz. (1. Gondold meg, hogy több nap, mind kolbász, tehát el ne herdálj mindent. 2. ráérünk holnap is elvégezni).
396. Szerette az Isten Magához vette.(Kikoranmeghal).
397. Izeg-mozog, mint f . ng a gatyába'.
398. Mozog, mint a tetves bunda.
399. Felírjuk a kéménybe. (Az elfeledés tréfás jelzése).
400. Kétfelé szegték a kinyeret. (Elváltak).
401. Rosszba' sántikál. Rosszba' töri a fejit.
402. Feszít (kényesen jár) mint két szemköles egy zsákba. (Annak is a sarkába, teszik hozzá).
403. Rajta van kézzel, lábbal,
404. Majd megeszi kézit, lábát. (Igyekszik, mégse megy semmire).
405. A jó kú'dus már az ötödik határba' van hé! (így figyelmeztetik a lustát, a későn kelőt, sokáig alvót).
406. Kong, mint a repedt fazék.
407. Kotty ide szilva lé, majd mögborsozlak. (A beszélgetésbe illetlenül s illetéktelenül beleszólónak figyelmeztetés).
408. Hát kend ki ökre? (hogyan olyan gögös?)
409. Majd möglátjuk, hány zsákkal telik.
410. Kire marad a kis szék?
411. Mit száz urnák egy arany.
412. Beinná a Krisztus palástját is.
413. Ötön vötte. (Lopta).
414. Kövér, mint a disznó.
415. Hagy ugasson a kutya, csak mög ne harapjon.
416. Annyi, mint a kurta kutya. (Sok).
417. Se kint, se bent, mint a küszöb.
418. Félállbal már a koporsóban (sírban) van.
419. Hálni jár bele a lelök.
420. Könnyebbítse mög az Isten az ágya szalmáját. (Bárcsak már meghalna).

421. Más lába kapczája. (Másnál szolgál).
422. Kimérték a háztű hosszát.(Megverték).
423. Nem sokat nyom a latba. (Jelentéktelen).
424. Annyit ér, mint a régi garasos.
425. Mindön lében kanál.
426. Mögadta savát-borsát. (Jól elkészítette).
427. Összeszűrték a levet. (Szövetkeztek).
428. Az okos embörnek először lánya van. (Vigasztalólag és tréfálkozva mondják ki fiút szeretne s aztán hozzáteszik: legalább lösz. aki a gyerököt (fiút) dajkálja).
429. A lányomnak szólok, hogy mönyem is értse.
430. A légynek se vét.
431. Lelke rajta.
432. Kocsin gyüttünk, gyalog monyunk.
433. Ha már lúd, lögyön kövér.
434. Lúddá tette. (Rászedte).
435. Könyv nélkül iszik, (Pohár nélkül palaczkból).
436. Mátyás ront,ha tanál Ha nem tanál,csinál Jeget,hideget
437. Egy kutya. Mindegy fene. — Egyre megy.
438. Mosolyog, mint a rimóczi nyúl.
439. Nevet (vigyorog), mint a fakutya.
440. Nincsenek otthon. (Gyenge elméjű).
441. Néz rám, mintha apját, anyját megöltem volna.
442. Megfogta a dolog végét.
443. Csomót köss a nyelvedre.
444. Űthetöd bottal a nyomát.
445. Hűtt helyit találta.
446. Nyomába se léphet. (Hághat szót is használják).
447. Nem oda üt, ahova néz.
448. íjastul, fiastul, egész pereputtyostúl.
449. Be köllene zsindölyözni a fejit. (Olyan okoskodó embörre mondják.)
450. Annyi mint a pojva.
451. Jó órában legyen mondva.
452. Bocskorbör az orczája.

453. Verebet fogott az orra. (A hidegtől vörös).
454. Otthon parancsoljon kend.
455. Tapogatja, mint a vak a hajnalt. (Tudatlan, járatlan).
456. Tartoztam az ördögnek, ezzel az úttal.
457. Ögye mög a fene a szögény embőrt, mög a gazdag zsidót.
458. Mór' nem lötté' püspök. (Mondja a lovát verő kocsis).
459. Pápista színben van. (Halvány, beteges).
460. Annak parancsojjék 'end, akinek önni ád.
461. Anyámasszony katonája,
462. Se pé'z, se posztó.
463. Nem ér egy pipadohányt. (Haszontalan tárgy, vagy dolog).
464. így is: Nem ér egy ütöt taplót.
465. Elvetette a gondját. (Megtette, végrehajtotta ezt vagy amazt).
466. Pipaszóval jár. (Pipázva megy, jár).
467. Már a szösz is pösznek mondja, (Nagyon öreg),
468. Er á rá mond rá, ha nem igaz fogd rá.
469. Átkozott szöm, méj nem kap rajta.
470. Kifelé áll a szekere rúdja. (Kiadnak rajta).
471. Kirágtá az iszákot. (Rosszul viselkedett).
472. Kitették a szűrít.
473. Élsz . . ta a kalapács nyelit.
474. Tűzhelyre sz . . t. (Elrontotta a becsületét).
475. Sebes mint a nyíl, — mint a szél, mint az istennyila.
476. Kezet rá! (Fogadjunk, vagy mögegyeztünk: kezet rá!)
477. Szájába rágtá! Jól mögrágd a szót.
478. Egy kukkot se szól, azt is lassan mondja.
479. Szőrin-szálán elveszött.
480. Akkor szüret, ha egy csöpp szőlő se teröm.
481. Ott is tapogatja, ahol nem fáj.
482. Szél a tél.

5. sz. melléklet

Balázs János képei

BALÁZS JÁNOS (1905 - 1977)
Pécskődombi cigánytelep, 1975

BALÁZS JÁNOS (1905 - 1977)
Látomás a cigánydombról

BALÁZS JÁNOS (1905 - 1977)
Álomvilág (Középkori esemény), 1973

BALÁZS JÁNOS (1905 - 1977)

Mítosz

BALÁZS JÁNOS (1905 - 1977)
Bagoly és kakas

BALÁZS JÁNOS (1905 - 1977)
Élmény, 1972

FELADATOK SZÓLÁSOKKAL

Tulajdonságok

1. Gyűjts olyan szólásokat, amelyek azt fejezik ki, hogy valaki:

- a) ravasz:
- b) gyáva:
- c) erős:
- d) jólelkű, szelíd:
- e) sovány:
- f) kövér:
- g) karcsú:
- h) buta:
- i) okos:
- j) kicsi, alacsony:

2. Fejezd ki szóláshasonlattal, hogy valami vagy valaki:

- a) fekete: _____
- b) édes:
- c) savanyú:
- d) keserű: _____
- e) tiszta: _____
- f) lusta:

- g) szép:
- h) vén:
- i) csökönyös:
- j) egészséges:

3. Milyen igével lehet kiegészíteni az alábbi szóláshasonlatokat?

- a) _____, *mint a kefekötő*
- b) _____, *mint a borraaló*
- c) _____, *mint a fakutya*
- d) _____, *mint Bálám számára (a hegyen)*
- e) _____, *mint a nyárfalevél*
- f) _____, *mint a karikacsapás*
- g) _____, *mint a tenyerét*
- h) _____, *mint hal a vízben*
- i) _____, *mint szürke számár a ködben*
- j) _____, *mint a rétestészta*
- k) _____, *mint a bokrot*
- l) _____, *mint a fába szorult féreg*
- m) _____, *mint a bunda*

4. Szólásokkal külső és belső tulajdonságokat is ki lehet fejezni. Találd ki, melyik szólásra gondoltunk! A szögletes zárójelben lévő kulcsszavak segítenek a megfejtésben.

- a) nem tesz semmit, erőfeszítések nélkül várja az eredményeket [*galamb*]:

- b) jó eszű, gyors felfogású [*borotva*]:

c) gőgös, büszke, lenéz másokat [*orr*]:

d) betegesen sovány [*csont; bőr*]:

e) ügyesen, gyorsan, jól dolgozik [*kéz*]:

f) mindenbe beleavatkozik [*lé*]:
